

Radnóti Miklós

Erőltetett menet

(válogatott versek)

Tartalom

POGÁNY KÖSZÖNTŐ
OKTÓBERI VÁZLAT
ARCKÉP
PIRUL A NAPTÓL MÁR AZ ŐSZI BOGYÓ
FÉRFINAPLÓ
1931. ÁPRILIS 19
1931. DECEMBER 8
ÉNEK A NÉGERRŐL, AKI A VÁROSBA
MENT
VIHAR ELŐTT
TÖRT ELÉGIA
PONTOS VERS AZ ALKONYATRÓL
ESTE A KERTBEN
OKTÓBER, DÉLUTÁN
ISTENHEGYI KERT
ALKONYI ELÉGIA
IRÁS KÖZBEN
VÁLTOZÓ TÁJ
HÁBORÚS NAPLÓ
DECEMBERI REGGEL
ELÉGIA
JÁRKÁLJ CSAK, HALÁLRAITÉLT!
HUSZONNYOLC ÉV
EZ VOLNA HÁT...
HÁROM HUNYORÍTÁS
HAJNALTÓL ÉJFÉLIG
BÉKE, BORZALOM
TEGNAP ÉS MA
ALUDJ
ŐRIZZ ÉS VÉDJ
HIMNUSZ A BÉKÉRŐL
ELSŐ ECLOGA
HUSZONKILENC ÉV
NAPTÁR
HISPÁNIA, HISPÁNIA

FEDERICO GARCIA LORCA
ŐSZ ÉS HALÁL
NYUGTALAN ÓRÁN
A „MEREDEK ÚT” EGYIK PÉLDÁNYÁRA
EGYÜGYŰ DAL A FELESÉGRŐL
MINT A HALÁL
TAJTÉKOS ÉG
TARKÓMON JOBBKEZEDDEL
ESŐ ESIK. FÖLSZÁRAD...
KÉT KARODBAN
MÁSODIK ECLOGA
PÉNTEK
HARMADIK ECLOGA
CSAK CSONT ÉS BŐR ÉS FÁJDALOM
EGYSZER CSAK
ÉJSZAKA
TÉLI NAPSÜTÉS
NEGYEDIK ECLOGA
TÉTOVA ÓDA
A FÉLELMETES ANGYAL
MINT ÉSZREVÉTELLENŰL
ÖTÖDIK ECLOGA
NEM TUDHATOM...
GYEREKKOR
NEM BÍRTA HÁT...
Ó, RÉGI BÖRTÖNÖK
ZSIVAJGÓ PÁLMAFÁN
SEM EMLÉK, SEM VARÁZSLAT
A BUJDOSÓ
MAJÁLIS
TÖREDÉK
HETEDIK ECLOGA
LEVÉL A HITVESHEZ
ERŐLTETETT MENET
RAZGLEDNICÁK

POGÁNY KÖSZÖNTŐ

Nézd! dércsipte fáink megőszült
fején ül most a szél és lengő
harangú tornyok között csak
megkondúlnak a jámbor imák!

Csorgó nyálával békés borjú
lépdél még szekerünk után, de
már nem kószál szárnyas szavakkal
szájunk körül halovány ámen!

Megmosakodtunk! tornyok között,
fákon pihenő szélben és most
megőszült fák közt csókokkal tarkán
pogány szemekkel kitavaszkodtunk!

A testünket nézd! együtt fakad a
rüggyel drága hús és napbadobált
csókjaink után boldog torokkal
így, istentelenül fölsikoltunk!

1930. január 11.

OKTÓBERI VÁZLAT

Reggel, fa alatt fagyott verebet
tépett a kutyám és napsütött
nyári tornyok alatt most sárban jár
cifra lábakkal, legény a lány után;

ma már dalolva vár testvérei közt
régen halottan a nagy fa, sötét
erdőkön tüzelésre és leveles,
bó élete jajdul a fejsze alatt,

mint kispapok ősülő bánata fordul
imásan, miséken lesett fiatal
apácák hites, hófehér teste
felé, a hűvösödő esti időben;

ökörnyál kötött ki újra már szigorú
bokrainkon, de a Tiszán még mesélnek
dévajos játékról titkosan az árnyak
és csendesen elmulat a táj.

1930. október 6.

ARCKÉP

Huszonkét éves vagyok. Így
nézhetett ki ősszel Krisztus is
ennyi idősen; még nem volt
szakálla, szőke volt és lányok
álmodtak véle éjjelenként!

1930. október 11.

PIRUL A NAPTÓL MÁR AZ ÓSZI BOGYÓ

Szőke, pogány lány a szeretőm, engem
hisz egyedül és ha papot lát
rettenve suttog: csak fű van és fa;
nap, hold, csillagok s állatok vannak
a tarka mezőkön. És elszalad. Por
boldogan porzik a lábanyomán.

Pedig fõnn a kertek felé
feszület is látja a csókját és
örömmel hull elé a búzavirág,
mert mindig hiába megcsudálja őt
egy szerelmes, szakállas férfiszentség.

Tizennyolc éves és ha nélkülem van,
hallgatva jár, mint erdős partok
közt délidõn jár a nyári víz s
csillogó gondot ringat magában arról,
hogyan sohasem telünk el a csókkal és
szomorú. Pirul a naptól már az őszi boggyó.

1930. szeptember 1.

FÉRFINAPLÓ

Napjaim tetején ülök, onnan
lóg le a lábom, hajamon
hófelhő kalapoz és szavaim
messze, kakastollak közt
portverve menetelnek!

Mondják, hogy virrad a gödrök
alján, füvek alatt csillogva
lesnek a tücskök s napitta
pocsolyák helye lelkesedik
döngölő léptek után!

Talán vihar jön, mert
simul halasodva a borz víz,
széttette a csönd lábát
az út fölött és harcos
zajokkal készül marakodni!

1931

1931. ÁPRILIS 19

(ÚJ KÖNYVEMET TEGNAP ELKOBOTÁK)

Új könyvemet tegnap elkobozták,
most egyedül ülök, ujjaim
átfonva bokám körül, piros
pillét ástam ma babonásan
a küszöb alá és lassan elalszom!

Emlékszem én! egyszer a tizenhétéves
anya, barátom tejetlen asszonya
aludt el fáradtan, húsznapos, tejes
kislánya fölött így; gyerekingeket
álmodott s urának új cipőt! és
kedvvel ébredt, ahogy mesék csatái
hajnalán kúrthangra harcosok!

Majd fölébredek én is! kedvesem arany
varkocsán sikongat a napfény,
lóbálva nő föl árnyam az éjig és
huszonkét szemtelen évem az éjjel
bevacsorázik három csillagot!

1931. DECEMBER 8

(FŐTÁRGYALÁS)

Dr. Melléky Kornélnak

Elöttem Müller, a nyomdász
állt a mérleg előtt,
megméretett
s hat hónapot kapott.

Aztán kiürítették a termet, hogy
én kerültem sorra: óvták a népet
ragályos verseimtől.

Pattogni s köpni szerettem volna,
mint a tűz, kit szikkadt emberek
ülnek körül fecsegő szalonnák és
várakozó kenyerek gyönyörével.

Köpködtem volna, mint a tűz, kinek
csak szalonnák fényes csöppje jut, mit
elforgat magán majd vicsorogva

és sütöttem mégis, mint pislá parázs
s ők fujtak engem, hogy védekezzen,
mert úgy szokás, s hervadjak el,
fujt rám az ügyész.

Nem észleltetett enyhítő körülmény
s két versem nyolc napot nyomott;
fömlállva hallgattam. Tudták kiktől
születtem, hol s mikor; ösmertük egymást
és hogy kimentek, mégse köszöntek.

Védömmel álltam s beszélt köröttem
néhány barát és néhány mesemondó;
félhárom volt már, délután s
drukkoló szeretöm szemei
kerekedtek az uccán.

ÉNEK A NÉGERRŐL, AKI A VÁROSBA MENT

Gzellacsapat menekült régen
a távoli lankán, mert szerelmes
elefántok zajgatták őket,
törve a fákat s hízott gyümölcsök
haltak a testük alatt.

Tüskésre ijedt majom hangja
süvöltött zuttyanó ágon s toporzékolt
akkor a sűrű vidék! azóta
szent hely az és néhol
fogatlan ott az erdő!

Guggoltak a csöndben alant a faluk,
csöndben éltek a négerek is,
s anyától anyáig
röppent a kerge dongó.

Itt született a legény s itt nőtt,
a lány is itt született s nőtt,
megeste őket a langyos trópusi eső,
kerítő ünnepeken egymásra fújta
kedvük a jószagú szél!

Sétáló fényben a hosszú napon
futottak együtt és összekocódtak,
majd fekvésük fölé ideges
fiútigris kereső dobogása
szótt neszező takarót.

Nőtt a legény, mert locsolta a langyos
trópusi eső és nőtt suhogva a lány is;
szemük kinyílt, mint napra virág, s
kedvetlen nézték trombitásfarú véneiket.

Sok négereken hízott teli karaván
zötyögött egyik, a másik után
míg a falun gond szuszogott,
terjedve lassan s emelve hasát, mint
szekérről lepottyant, hatalmas kutyakölyke.

És a legény száján kivirágzott
a messzi vidék! legények szája
vörös koszorú lett s tapsolva
állt föl előttük az út!

Halál előtt ültek és ültek
a búcsú előtt; pirúltak a tűznél
s főétkeket ettek, hogy
ne lohadjon a merszük!

Ültek együtt a vének is,
fekete dombok a szélben,
csöndes pipa után járt bennük
kövéren a traktor, boldog
álom után reggeli mosdás!

Sírt a lány, hogy búcsúzni jött a legény,
fán ült a lány és kezeit
szorította rívó, két melle közé.

Lemászott a lány, hogy jött a legény,
tapogatta testén az idegen ruhát
és símogatta; dalt énekelt!
amit kitalált néki,
lucskos bánatát szipogva szét a fán:

Nézd, csókkal szegem be harci ruhád,
hogy ne foszoljon; csókkal patkolom
harc bakancsod, ne kopjon a sarka
fehérek nagy faluján!

Indúlt a legény és kiáltott
utána a lány: vigyázz!
úton harangoz a borzadó szakáll!
ugorj a gépek elől! marnak
és mesélik a tigris szelleme rajtuk!

Sírt a lány és ment a legény;
ruhája kitarzott, a sarka kitarzott
s erején fehérek fene falujában
csak a tőke szakajtott.

Jó nagyot szakajtott,
meg is szakadt bele:
teste s lelke is
elszáradott bele!

Őszült a fa otthon és őszült
a fán a lány: megejté őt a nap
s nagy tanakodó napokat szült,
kik a faluban szertefutottak.

Szertefutottak és összefutottak,
kunyhók füstjéből lobogót,
torkokból harcot sívítottak!

Szervezkedtek és dárdákat vertek,
dárdákkal dárdás sorsot fenyegettek;
s hogy meghalt a fa
és ki kedvesét várta a fán, - a lány;

bokorban kígyók fütyörésztek és
seregek nehéz szaga szállt:
megindultak a néger proletárok!

1932

VIHAR ELŐTT

Az ormon üldögélsz s térdeden néked ért
ifjú asszony alszik, mögötted szakállas
haditettek, vigyázz! kár lenne éltedért

s kár világodért, mit enmagad kapartál
tíz kemény körömmel életed köré, míg
körötted körbe-körbe lengett a halál

és íme újra leng! s lepotyognak a kert
fészkei rémülten a fák tetejéről
s minden összetörik! figyeld az eget, mert

villámlás rengeti már s cibálja a szép
kisdedek ágát s mint ők oly vékonyan és
sírva sirdogál most az alvó férfinép;

hogyan álmára fú a szél, forog; dörmög és
fölrriad! s bámul rád, ki ébren üldögélsz
míg szálldos körötted körbe röpke dörgés,

mert takaros csata készül itt, a cifra
szél beszél felőle fennen és a felleg;
jó lesz szerelmed teríteni asszonyodra.

1934

TÖRT ELÉGIA

Sík Sándornak

1

Életem írtam kis bottal a porba
ott estefelé, hol két út összefutott.
Szörnyü ábra volt; füstölt, mint záptojás
szegények ritkás asztalán
és halálig mutatta magam:

államat fölötű kendű takarta
kiserkedt szőrözetem végül
és oszlottam ott a selyem levegőben.

S az útontűli lejtűn gyenge bokorra
szállt a madár; csapdosva tartotta
a buktató ágon a súlyát
és elsíratott vékony fűtyöléssel.

2

Most estébe fordult e sánta vasárnap
és itthon ülök. Békés és harcos könyveim fölött
a polcokon s fiókjaim lukán
lidércként imbolyg a házkutatás riadalma
és apró fényekkel tétovázik:
villanjon-é, vagy várjon-e még?

Hát villanjon! riadalom legyen itt
körülottem! életem emlékei közt
két férfi lóg két durva bitűn
s apró hajakkal sodrott kötél
foszlik a súlyuk alatt.

S mint hegyi fák ágaiból
hajnalra kicsúszik az új ág,
űgy belőlem is vadgalambhangu
versekben csúszik ki érettűk a sírás.

3

űs mindennap újszűlűtt borzalommal élek
s oly nyugtalanul. Szeretűm karolásához is
gond ize járul s egyre vadabb bennem
a szomorűság.

De néha azért ő, ha azt hiszi
nem veszem észre, titkon hisz egy istent
űs ahhoz imádkozik értem.

1933. július 30.

PONTOS VERS AZ ALKONYATRÓL

Kilenc perccel nyolc óra múlt,
kigyúlt a víz alatt a tűz
és sűrűbb lett a parti fűz,
hogyan az árnyék közészorult.

Az este jó s a Tisza csak
locsog a nagy tutajjal itt,
mert úszni véle rest s akit
figyelget: a bujdosó nap

búvik a magas füvek között,
pihen a lejtős földeken,
majd szerteszáll és hirtelen
sötétebb lesz az út fölött.

Híven tüntet két pipacs, nem
bánja, hogy őket látni még,
de büntet is rögtön az ég:
szuronyos szellővel üzen;

s mosolyg a szálldosó sötét,
hogyan nem törik, csak hajlik a
virág s könnyedén aligha
hagyhatja el piros hitét.

(Így öregszik az alkonyat,
estének is mondhatni már,
feketén pillant a Tiszán
s beleheli a partokat.)

1934

ESTE A KERTBEN

Égen az újhoid oly vékonyka most,
mint apró seb, melyet a fecske ejt,
villanva víz színén és utána
rögtön elfelejt.

Már éjszakára ágyazott a kert,
az álmos sok bogár virágba bútt
s a hetyke tulipán álldigálva
ágyán, elaludt.

Könnyen lépek hát s arra gondolok,
hogyan asszonyomnak nyakán a konty tán
olyan, mint szusszanó arany pont egy
boldog vers után.

S mondom a verset; törekedik már
s úgy hangosodik szájamon, mint hű
lehellet csók után és mint avar
között az új fű.

S verssel térek a házba, ahonnan
az asszony fut elém és hordja hó
nyakán a kontyot, mely ha kibomlik,
arany lobogó.

1934

OKTÓBER, DÉLUTÁN

Mellettem alszik a tölgy alatt Fanni,^{*}
s mióta alszik, annyi makk hullt a fáról,
hogy minden jámbor lombbal veszekszem érte, -
mikor átkarolt, kérte, őrizzem pihenését.

De nap kacsintgat át fodrán a lombnak,
vad darazsak dudolnak körül haraggal.
És a lomb makkal felel és felelget,
hulló makk makkot kerget, nem tud a fán maradni.

Fanni fölébred és álmos szeme kék,
keze oly szép, mint szentkép keze és gonddal
békít a lombbal, végigsimít a számon
s ujját ott tartja három harapós fogamon még,

hogy ne beszéljek. Így készül az új csend
és a csendből odafent sziszegve eső
hatnapos esső, mely elmosza a makkot
s mint fekete szallagot, úgy köti ránk a novembert.

1934

ISTENHEGYI KERT

A nyár zümmögve alszik és a fényes ég
magára vonta szürke fátyolát,
kutyám borzol, fölmordul s elrohan,
megugró árnyat lát a bokron át.

Öreg virág vetkőzi sorra szirmait,
pucéran áll és félig halottan,
gyöngye barackág ropog fölöttem
s terhével lassan a földre rogyan.

---

* Gyarmati Fanni, a költő felesége.

Ó, ez a kert is aludni s halni készül,
gyümölcsöt rak a súlyos ősz elé.
Sötétedik. Halálos kört röpül
köröttem egy elkésett, szőke méh.

S fiatal férfi te! rád milyen halál vár?
bogárnyi zajjal száll golyó feléd,
vagy hangos bomba tús a földbe és
megtépett hússal hullsz majd szerteszt?

Álmában lélezkik már a kert, hiába
kérdzem, de kérdelem újra mégis.
Gyümölcsökben a déli nap kering
s hűvösen az esti öntözés is.

1936

ALKONYI ELÉGIA

Ó, alkonyoknak könnyű vétkei:
semmittevés és pillanatnyi csönd;
az álmos hegyek fejére lassan
az este ringató folyókat önt.

A nap zaja elúszik messzire,
lépek s mintha suttogásban járnék,
fut macskatalpain a tompa fény,
halvány árnyat szűl a vastag árnyék.

Régi halottaimnak húsa fű,
fű és virág s mindenhol meglelem;
vékony illatukkal álldogálok,
s oly megszokott immár a félelem.

Fodrozó füst az ákácok sora,
a hallgató sötét rájukhajolt,
előgurul és tétován megáll
föltartott ujjamon a lomha hold.

Esti béke, téged köszöntelek,
az úton nehéz napom pora száll;
lassú szívemben ilyenkor lágyan
szenderg a folyton készülő halál.

1936

IRÁS KÖZBEN

Csak kígyó undoríthat tiszta fatörzset így,
ha bőrét hagyja rajta, mint engem undorít
e forduló világ és az ordas emberek.
Virágszülőként kezdtem én el, de fegyverek
között neveltek engem gyilkosok s megszoktam
rég a harcot itt és gyáván sosem futottam.

Igaz, jó szerteütni néha, de békében
élni is szép lenne már s írni példaképen.
Bízatom kell magam, hogy el ne bujdokoljak,
mert jó lenne messze és műhelyben élni csak.
Ó, véled gondolok most, tollas jobbkezemmel
s egyre jobban értelek, Kazinczy, régi mester.

1935. március 17.

VÁLTOZÓ TÁJ

Tócsába lép a szél
fütyönt és tovafut,
hirtelen megfordul
s becsapja a kaput.

A tócsa laposan
pislant s a lusta fák
madaras szájukat
hirtelen kinyitják.

Összevissza zaj lesz,
még a lomb is mormog,
épülnek a porban
porból kicsi tornyok.

Megáll az úton a
mókusbarna barát
és fölötte barnán,
egy mókus pattan át.

Aztán figyelmesen
mi mozdult: megmered,
a táj nagy kalapként
hordozza az eget.

Mire újra mozdul,
csaknem minden nyugodt,
bokorba bútt a szél
s aludni készül ott.

Nevetni kész a rét,
mosolygós és kövér,
gyöngén ring ahonnan
asszonyom jődögél.

Meglát, szalad felém
a fű közt és a nap
szétfutó hajába
arany csíkot harap.

Körben egyre tisztul
és folyton csöndesül,
az elkergetett fény
mindenre visszaül

és mi nagy kalapként
hordozta az eget:
fedetlen áll a táj
s felhővel integet.

1935

HÁBORÚS NAPLÓ

1. HÉTFŐ ESTE

Immár a félelem sokszor szíven érint
és néha messzi hír csak néked a világ;
egyre régibb emlékként őrzik gyermeki
korod a régi fák.

Gyanakvó reggelek s vészes esték között,
háborúk közt élted le életed felét
s most is ellened hajló szuronyok csúcsán
villog a rend feléd.

Még álmaidban néha fölötlik a táj,
verseid hona, hol szabadság illan át
a réteken és reggel, ha ébredsz, hozod
magaddal illatát.

Ritkán, ha dolgozol, félig és félve ülsz
asztalodnál. S mintha élnél lány iszapban,
tollal ékes kezed súlyosan mozdul és
mindig komorabban.

A világ új háborúba fordul, éhes
felhő falja föl egén az enyhe kéket,
s ahogy borul, úgy féltve átkarol s zokog
fiatal feleséged.

2. KEDD ESTE

Nyugodtan alszom immár
és munkám után lassan megyek:
gáz, gép, bomba készül ellenem,
félni nem tudok és sírni sem,
hát keményen élek, mint a hideg hegyek
között útépitők,

akik, ha könnyű házuk
fölöttük összedől elaggva,
újat raknak és közben szagos
forgácson alusznak mélyeket
s reggelente fényes és hideg patakba
mártják be arcukat.

*

Magosban élek s kémlelek:
körül borul.
Mint hajónak ormán viharban,
villám fényinél
kiált az őr, ha partot látni vél,
úgy vélek én is, mégis partokat és
l é l e k !
kiáltok fehér hangon én is.

És hangomra fölragyog
és hangom messzehordja
hűvös csillag és hűvös esti szél.

3. FÁRADT DÉLUTÁN

Az ablakon haldokló darázs repül be,
alvó asszonyom álmában beszél,
a barnuló felhők széleire fehér
fodrokat fú a gyöngye szél.

Miről beszélhetek? tél jön, s háború jön;
törten heverek majd, senkise lát;
férges föld fekszik szájamban és szememben
s testem gyökerek verik át.

*

Ó, ringó délután, adj nyugalmat,
lefekszem én is, később dolgozom.
Napod fénye már a bokrokon lóg.
s amott az este jó a dombokon.

Felhőt öltek, vére hull az égen,
lenn, parázsló levelek tövében
ülnek a borszagú, sárga bogyók.

4. ESTELEDIK

A síkos égen ereszkedik a nap,
korán jön végig az úton az este.
Jöttét az éles hold hiába leste:
ködöcskék hullanak.

Ébred a sövény, fáradt vándorba kap,
az este a fák ága között forog
és egyre dong, míg épülnek e sorok
s egymásra hajlanak.

Csendes szobámba rémült mókus pattan
és itt két hatodfeles jambust szalad.
Faltól ablakig, egy barna pillanat
s eltűnik nyomtalan.

A röpké béke véle tünt; hallgatag
férgek másznak szét a messzi réteken
és lassan szerterágnak a végtelen
sort fekvő holtakat.

1935-1936

DECEMBERI REGGEL

A vastag ég szobánkba lép
és puhán feldőlnek tőle mind
aprócska tárgyaink.

Ó, vasárnap reggel, te édes!
hat érdes reggel gondja ring
s kiúszik ablakunkon.

Mert hó ragyog kint és pehely
szöszös pehelyre szálldos újra,
fehérre hófehér.

Az utcai csenden át gyerek
piroska orráról beszél
sok gyöngyös szippanás.

Ó, lassú ébredés, óra
csengése nélkül, jó pizsmogás
és hűvös, tiszta ing.

S mint a szabadság szerszámai,
csendben várnak ránk léceink
mélázó szíjaikkal.

*

Az ég a földig ér!
vonulj a hallgatag erdők felé,
komisz jövőd úgyis kísér
és sorsod úgyis lankadó,
mint holtrasebzett őzeké.

És holnap már lehet,
hogy utólszor tétováz ajkadon
elillanó lehelleted
s halott arcodra sávokat
a hulló bombák árnya von.

1936

ELÉGIA

Már arrafelé is őszi, ahol
a szabadság zászlai hullanak,
lobogó vér fut parázs avarra
s alatta rémülten fészkel a mag;
fáradt megfoganni! És ha mégis:
földbevert bitó, hősi test, avagy
harci gép dúlja fel meleg helyét
s meztelen várja, hogy jöjjön a fagy.

Várak és fűszálak perzselődnek,
vadul rohanó halál szele kél,
délben a füst és pernye közt vakon
röppen a fölriadt szárnyasegér.

Világíts, távol égő tartomány!
hideg van, markos sötét kavarog,
sápadt fák alatt hosszan vacognak
tegnap még símogató patakok.

Őrizz magány, keríts be lusta ősz,
új szégyent ró szivembe az idő,
s rágódva régi, díszes őszökön,
konokon élek, szívós téli tő.

A lélek egyre többet elvisel,
holtak között hallgatag ballagok,
újszülött rémek s hitek kísérnek
és a vándorlófényű csillagok.

1936

JÁRKÁLJ CSAK, HALÁLRAÍTÉLT!

Járkálj csak, halálraítélt!
bokrokba szél és macska bútt,
a sötét fák sora eldőlt
előtted: a réműlettől
fehér és púpos lett az út.

Zsugorodj őszi levél hát!
zsugorodj, rettentő világ!
az égről hideg sziszeg le
és rozsdás, merev füvekre
ejtik árnyuk a vadlibák.

Ó, költő, tisztán élj te most,
mint a széljárta havasok
lakói és oly büntelen,
mint jámbor, régi képeken
pöttömnyi gyermek Jézusok.

S oly keményen is, mint a sok
sebtől vérző, nagy farkasok.

1936

HUSZONNYOLC ÉV

Erőszakos, rút kisdéd voltam én,
ikret szülő anyácska, - gyilkosod!
öcsémet halva szülted-é,
vagy élt öt percet, nem tudom,
de ott a vér és jajgatás között
úgy emeltek föl a fény felé,
akár egy győztes, kis vadállatot,
ki megmutatta már, hogy mennyit ér:
mögötte két halott.

Mögöttem két halott,
előttem a világ,
oly mélyről nőttem én,
mint a haramiák;
oly árván nőttem én,
a mélységből ide,
a pendülő, kemény
szabadság tágas és
szeles tetőire.

Milyen mély volt gyerekkorom,
s milyen hüvös.
Hívó szavad helyett kígyó
szisszent felém játékaim
kis útain, ha este lett
s párnáimon vért láttam én,
a gyermeket elrémitő,
nagy, hófehér pehely helyett.

Milyen mély volt gyerekkorom,
s milyen magos az ifjúság!
A két halál megérte-é? -
kiáltottam a kép felé,
mely ott süttött szobám falán.
Huszonnyolc éves voltál *akkor*,
a képen huszonöt talán,
ünnepélyes ifju nő,
komolykodó, tünődő.

Huszonnyolc éves voltál *akkor*,
most ugyanannyi lettem én,
huszonnyolc éve, hogy halott vagy,
anyácska! véres szökevény!

Anyácska, véres áldozat,
a férfikorba nőttem én,
erősen tűz a nap, vakít,
lepke kezeddal ints felém,
hogy jól van így, hogy *te* tudod,
s hogy nem hiába élek én.

1937

EZ VOLNA HÁT...

E ritkán szálló szó, e rémület,
ez volna hát a termő férfikor?
E korban élek, árny az árnyban;
kiáltottam? már nem tudom mikor.

Ó árny az árnyban, csöndben némaság.
Sziszeg a toll, míg sort a sorhoz űz.
Vad versre készülök és rémült csönd kerít,
csak szúnyogoktól zeng a lomha fűz.

Ó mennyi társ, s a fájdalomban
legtöbbje mégis úri vendég;
emlékeim közt fekszem itt hanyatt,
hamar halálra növő növendék.

Bársony sötétség nem vigasztal,
és már nem oldoz fel tüskés harag,
virrasztva várom és reménytelen,
mikor derengenek fel a falak.

Reménytelen napokra vénülök,
a régi villongó költőfiút
konok, nehézkes férfi váltja fel,
akit ziháltat már a régi út.

Ziháltat s a kacér kapaszkodót
új váltja fel, halálos, hős orom,
széljárta sziklaszál felé vivő
vad út, mely túlvisz majd e mély koron.

Már onnan jó a szél és hozza híreit,
füttyölni kezd a fölriadt ereszt;
az ifju asszony arcát fény legyinti,
felsírja álmát és már ébredesz.

Már ébredesz, álmos, szelíd szemén
az éber értelem villan megint,
álmára gondol s készül a vadnál
vadabb világba, míg körültekint.

Körültekint és védő, hús keze
néhányszor végigröppen arcomon,
elalszom, fáradt szívem szíve mellett
s szememre fű a jólismert lehellet.

1937

HÁROM HUNYORÍTÁS

1

Odakinn már setteng a reggel,
és a parton túli hegyekkel
aranyszárnyu szellők játszanak.

Így fekszem, ringó félhomály van,
a körtében alszik az áram,
de fölébred és felkél a nap;

végigkutatja fekhelyem és
az ablak most csupa rezzenés,
zengő négyszög, tüzes csobogó,
futó fényben lengő lobogó.

2

Figyelj csak, hármat jobbra lépeget
az asztalon, hármat meg balra lép
a lassan ébredő virágcserep,

s a megriadt pohár gyors fényeket
irkál a falra s fürge gondokat
űz az álomtól kergette gondolat.

3

Tegnapi ujság fekszik a földön,
alvó címeit most ujjaköltöm
s tiszta szobámon átalúszik a
förtelmes Politika.

Már figyelem a távol híreket,
már egy-egy szó ritmusra lépeget,
hogyan tagjaim az álmat levessék,
s ujjamig szalad az idegesség.

1937

HAJNALTÓL ÉJFÉLIG

Istenhegyi jegyzetek

RÖVIDEN

Barátaim, ha rövid a papír
az ember akkor apró verset ír;
higgyétek el, a rövid is elég,
meghalok, s úgyis minden töredék.

HAJNAL

A szálló porban az úton
még csak a hajnali szél kanyarog.
Övig mezítlén férfiak
állnak a fényben arany patakok
partján s aranyban mosdanak.
Csattan a víz, tele fütttyel a táj
s fenn a hegyen tüzeket rak a nap.

A HÁZ ELŐTT

A világot már nem érted,
s nem tudod, hogy téged itt ki értett.
Esnél kezd s a sarkon egy
kövér asszonnyal trécsel egy
kisértet.

LAPSZÉLRE

Fejem fölött a vén tetőben
szó gondolkodik, majd rágni kezd.
S finom fehér fapor pereg
a versre, melyhez ép
egy-egy szállongó sort vetek.

GYERMEKKORI EMLÉK

Hogy kínáljanak itt, azt sose várd,
jobbra a konyha, kérj magadnak, -
bíztat rokonom, a jó Eduárd.
S én kérek, újra kérek s nagy kerek,
zsírba mártogatott kenyerekkel
settengek és a konyha-némberek
szívét lágyítva hangosan nyelek.

NYOLC ÓRA

Felcsillan az alkonyi kéken a Vénusz
s máris jön a hold.
Hintázik az alma sötéten az ágon,
szél söpri a port.
Készülj. Egyedül, egyedül esel át
a halálon.

KÉSŐBB (SÍRFELIRAT)

Csak éltem itt, szegényen s jámboran,
míg végül elástak ide.
Sosem feledtem el, hogy meghalok:
ime.

S MAJD ÍGY TÜNÖDÖM...?

Éltem, de *élni* mindig élhetetlen voltam és
előre tudtam, eltemetnek végül itt,
s hogy évre év rakódik, rögre rög és kőre kő,
hogy lenn a test megárad és a férges, hús
sötétben fázik majd a csont is meztelen.
Hogy fenn a művemen motoz a surrogó idő,
s mélyebbre süppedek le majd a föld alatt,
mind tudtam én. De mondd, a mű, - az megmaradt?

ESTE LETT

Este lett, a vén tető aszú
fájában alszik most a szű.
S a ringató homályban ringó
virágon dongat még a dongó.
Szárnyukba rejtik csőrük a libák,
szagosat fű felém egy jázminág.

BŰNTUDAT *Ringóra dongó.*

Leírtam s nem merek
felnézni most. Csak várok és sunyítok;
kezemre ütnek-é a régi mesterek?

ÉJI MOZGOLÓDÁS

Halálra rémiti
a rég alvó fasort
egy felriadt kuvik.
A tócsa loccsan és a hold
a víz alá bukik.

ÉJFÉLI VIHAR

Szél tombol a kertben, egy ág leszakadt, a sikongás
felhallik egészen a házig.
Erdőkön a síkos avarban a hófogu farkas
gyorslábu kis őzre vadászik.

1938

BÉKE, BORZALOM

Mikor kiléptem a kapun, tíz óra volt,
fénylő keréken pék suhant és énekelt,
gép dongott fenn, a nap süttött, tíz óra volt,
halott néném jutott eszembe s már repült
felettem mind, akit szerettem és nem él,
sötéten szállt egész seregnyi néma holt
s egy árnyék dőlt el hirtelen a házfalon.
Csend lett, a délelőtt megállt, tíz óra volt,
az uccán béke lengett s valami borzalom.

1938

TEGNAP ÉS MA

Tegnap hús eső szitált s a térdelő
bokorból bíborban bútt elő
és lassan vonult a réten át
két föl pattant ajku szerető;

és ma bösz ágyuk, tapadó kerekkel,
gőzölgő katonák jöttek reggel,
homlokukat rohamsisak ótta,
erős illatok szálltak utánuk,
férfisorsunk nehéz lobogója.

(Jaj szőke gyerekkor, de messzire szálltál!
ó, hóhaju vénség, téged sem érlek el!
a költő bokáig csúszós vérben áll már
s minden énekében utolsót énekel.)

1936

ALUDJ

Mindig gyilkolnak valahol,
lehunyt pilláju völgy
ölén, fürkésző ormokon,
akárhoz, s vígaszul
hiába mondd, messzi az!
Sanghaj, vagy Guernica
szivemhez éppen oly közel,
mint rettegő kezed,
vagy arra fenn a Jupiter!
Ne nézz az égre most,
ne nézz a földre sem, aludj!
a szikrázó Tejút
porában a halál szalad
s ezüsttel hinti be
az elbukó vad árnyakat.

1937

ŐRIZZ ÉS VÉDJ

Álmomban fú a szél már éjjelente
s a hófehéren villanó vitorlák
csattogva híznak messzi útra készen.

Úgy írom itt e lassu költeményt,
mint búcsuzó, ki újra kezdi éltét,
s ezentúl bottal írja verseit
szálló homokra távol Áfrikában.

De mindenünnen, Áfrikából is
borzalmas sírás hallik; rémitő
gyermekét szoptatja nappal, éjjel
szederjes mellén a dajka idő.

Mit ér a szó két háború között,
s mit érek én, a ritka és nehéz
szavak tudósa, hogyha ostobán
bombát szorongat minden kerge kéz!

Egünkre láng fut és a földre hull
az égi fényjelekből olvasó,
fájdalom kerít körül fehéren,
akár apályidőn tengert a só.

Őrizz és védj, fehérlő fájdalom,
s te hőszi öntudat, maradj velem:
tisza szavam sose kormozza be
a barna füsttel égő félelem!

1937

HIMNUSZ A BÉKÉRŐL

Te tünde fény! futó reménység vagy te,
forgó századoknak ritka éke:
zengő szavakkal s egyre lelkesebben
szóltam hozzád könnyüléptü béke!

Szólnék most újra, merre vagy? hová
tüntél e télből, mely rólad papol
s acélt fen szívek ellen, - ellened!
A szöllőszemben alszik így a bor

ahogy te most mibennünk rejtezel.
Pattanj ki hát! egy régesrégi kép
kisért a dalló szájú boldogokról;
de jaj, tudunk-e énekelni még?

Ó, jöjj el már te szellős március!
most még kemény fagyokkal jó a reggel,
didergő erdők anyja téli nap:
leheld be zúzos fáidat meleggel,

s állj meg fölöttünk is, mert megfagyunk
e háboruk perzselte télben itt,
ahol az ellenállni gyöngye lélek
tanulja már az öklök érveit.

Nyarakra gondolunk s hogy erdeink
majd lombosodnak s bennük járni jó,
és kertjeinknek sűrű illatában
fáján akad a hullni kész dió!

s arany napoknak alján pattanó
labdák körül gomolygó gombolyag,
gyereksereg visong; a réteken
zászlós sörényü, csillogó lovak

száguldanak a hulló nap felé!
s fejünk felett surrog és csivog
a fecskefészkektől sötét ereszt!
Így lesz-e? Így! Mert egyszer béke lesz.

Ó, tarts ki addig lélek, védekezz!

1938

ELSŐ ECLOGA

*Quippe ubi fas versum atque nefas: tot bella per orbem,
tam multae scelerum facies;...*

Vergilius

PÁSZTOR

Régen láttalak erre, kicsalt a rigók szava végre?

KÖLTŐ

Hallgatom, úgy teli zajjal az erdő, itt a tavasz már!

PÁSZTOR

Nem tavasz ez még, játszik az ég, nézd csak meg a tócsát,
most lágyan mosolyog, de ha éjszaka fagy köti tükrét
rádvicsorít! mert április ez, sose higgy a bolondnak, -
már elfagytak egészen amott a kicsiny tulipánok.
Mért vagy olyan szomorú? nem akarsz ideülni a köre?

KÖLTŐ

Még szomorú se vagyok, megszoktam e szörnyü világot
annyira, hogy már néha nem is fáj, - undorodom csak.

PÁSZTOR

Hallom, igaz, hogy a vad Pirenéusok ormain izzó
ágyucsövek feleselnek a vérbefagyott tetemek közt,
s medvék és katonák együtt menekülnek el onnan;
asszonyi had, gyerek és öreg összekötött batyúval fut
s földrehasal, ha fölötte keringeni kezd a halál és
annyi halott hever ott, hogy nincs aki eltakarítsa.
Azt hiszem, ismerted Federícót, elmenekült, mondd?

KÖLTŐ

Nem menekült. Két éve megölték már Granadában.

PÁSZTOR

Garcia Lorca halott! hogy senki se mondta nekem még!
Háborúról oly gyorsan iramlík a hír, s aki költő
így tűnik el! hát nem gyászolta meg őt Európa?

KÖLTŐ

Észre se vették. S jó, ha a szél a parázst kotorászva
tört sorokat lel a máglya helyén s megjegyzi magának.
Ennyi marad meg majd a kíváncsi utódnak a műből.

PÁSZTOR

Nem menekült. Meghalt. Igaz is, hova futhat a költő?
Nem menekült el a drága Atilla se, csak *nemet* intett
folyton e rendre, de mondd, ki siratja, hogy így belepusztult?
Hát te hogy élsz? visszhang jöhet-é szavaidra e korban?

KÖLTŐ

Ágyudörej közt? Üszkösödő romok, árva faluk közt?
Írok azért, s úgy élek e kerge világ közepén, mint
ott az a tölgy él; tudja, kivágyják, s rajta fehérlik
bár a kereszt, mely jelzi, hogy arra fog irtani holnap
már a favágó, - várja, de addig is új levelet hajt.
Jó neked, itt nyugalom van, ritka a farkas is erre,
s gyakran el is feleded, hogy a nyáj, amit őrzöl, a másé,
mert hisz a gazda se jött ide hónapok óta utánad.
Áldjon az ég, öreg este szakad rám, míg hazaérek,
alkonyi lepke lebeg már s pergeti szárnya ezüstjét.

1938

HUSZONKILENC ÉV

Ortutay Gyulának

Huszonkilenc év! most csütörtökön
volt egy hete, hogy ennyi lettem;
verset szoktam írni én ilyenkor,
már évek óta verssel ünnepeltem
e szörnyü fordulót, de aznap
nem békitett meg semmitem,
nem maradt meg semmitem vigasznak.

Számoltam és motyogtam hajnalig,
ó jaj, utolsó huszas évem,
húszon ím kilenc s utána ó jaj,
utána: harminc. Mozdul év az éven:
a szív ijedt, régóta kínozom,
már évek óta élek így,
vad bozótban, ártatlan Robinzon,
ki békén tett-vett s közben tudta meg,
nem védi semmi és a házat,
melyet jó magasra épített fel,
ledöntik s harsogó vadászat
kél ellene s az elbukó nap
vérében ázva gyilkos és
hallgatag vadászok hallgatóznak.

Álmatlanul feküdtem, szédülés
hintáztatott, az égből fáradt
fények hulldogáltak hunyt szememre;
eső jött hirtelen, az éj megáradt,
hüvös vize szobámba lomha
lepkéket vert be s reszketeg
csillagot sodort az ablakomra.
Órákat élő lepke szállt le rám
s időtlen éltü csillag nézett:
mennyi az, amennyit eddig éltem?
huszonkilenc év? hófehér enyészet

dédelget, ringat s úgy emel fel,
mint gyöngye pelyhet lassu szél,
lassan és borzalmas kényelemmel.

Fölkeltem, kinn a hajnal tétován
járkált a púpos hegygerincen,
ablakomhoz álltam és kinéztem:
előtted húsz év? tíz? vagy semmi sincsen?
nem mindegy, mondd? - szóltam magamra,
te nem szereztél semmit itt,
drága holmi még nem ült a kamra
hűsén sosem tenálad, semmi rossz
nem él szivedben, mégis űznek,
rák épülget benned, vagy leszúrnak,
nem mindegy, mondd? vagy tán a máglyatűznek
hiányzik majd a költeményed,
ha többé semmit már nem írsz,
mert mi verssé lenne, füttybe téved?

A lepke meghal s lám az égi fény
az vándorol időközön által,
nagy folyók tűnődve egyre folynak,
s deltáiknál iszap zsong fodros háttal,
víz álmodik a sűrű ringó
nád közt s a fényben föllegeg
a nap felé egy rózsaszín flamingó.

1938

NAPTÁR

JANUÁR

Későn kel a nap, teli van még
csordúltig az ég sűrű sötéttel.
Oly feketén teli még,
szinte lecseppen.
Roppan a jégen a hajnal
lépte a szürke hidegben.

1941. február 5.

FEBRUÁR

Újra lebeg, majd letelepszik a földre,
végül elolvad a hó;
csordul, utat váj.
Megvillan a nap. Megvillan az ég.
Megvillan a nap, hunyorint.
S íme fehér hangján
rábéget a nyáj odakint,
tollát rázza felé s cserren már a veréb.

1941. február 21.

MÁRCIUS

Lúdbörzik nézd a tócsa, vad,
vidám, kamaszfiús
szellőkkel jár a fák alatt,
s zajong a március.
A fázós rügy nem bujt ki még,
hálót se szó a pók,
de futnak már a kiscsibék,
sárgás aranygolyók.

1941. február 26.

ÁPRILIS

Egy szellő felsikolt, apró üvegre lép
s féllábon elszalad.
Ó április, ó április,
a nap se süt, nem bomlanak
a folyton nedvesorru kis rügyek se még
a füttyös ég alatt.

1939. március 12.

MÁJUS

Szirom borzong a fán, lehull;
fehérlő illatokkal alkonyul.
A hegyről hűvös éj csorog,
lépkednek benne lombos fasorok.
Mebú a fázós kis meleg,
vadgesztenyék gyertyái fénylenek.

1941. február 25.

JÚNIUS

Nézz csak körül, most dél van és csodát látsz,
az ég derűs, nincs homlokán redő,
utak mentén virágzik mind az ákác,
a csermelynek arany taréja nő
s a fényes levegőbe villogó
jeleket ír egy lustán hősködő
gyémántos testü nagy szitakötő.

1941. február 28.

JÚLIUS

Düh csikarja fenn a felhőt,
fintorog.
Nedves hajjal futkároznak
meztélábas záporok.
Elfáradnak, földbe búnak,
este lett.
Tisztatestü hőség ül a
fényesarcu fák felett.

1940. június 12.

AUGUSZTUS

A harsány napsütésben
oly csapzott már a rét
és sárgáll már a lomb közt
a szép aranyranét.
Mókus sivít már és a büszke
vadgesztenyén is szúr a tüske.

1940. július 21.

SZEPTEMBER

Ó hány szeptembert értem eddig ésszel!
a fák alatt sok csilla, barna ékszer:
vadgesztenyék. Mind Afrikát idézik,
a perzselőt! a hús esők előtt.
Felhőn vet ágyat már az alkonyat
s a fáradt fákra fátylas fény esőz.
Kibomló konttyal jó az édes ősz.

1940. július 15.

OKTÓBER

Hűvös arany szél lobog,
leülnek a vándorok.
Kamra mélyén egér rág,
aranylik fenn a faág.
Minden aranysárga itt,
csapzott sárga zászlait
eldobni még nem meri,
hát lengeti a tengeri.

1941. február 7.

NOVEMBER

Megjött a fagy, sikolt a ház falán,
a holtak foga koccan. Hallani.
S zizegnek fõnn a száraz, barna fán
vadmirtuszok kis őszi bozontjai.
Egy kuvik jóslatát hullatja rám;
félek? Nem is félek talán.

1939. január 14.

DECEMBER

Délben ezüst telihold
a nap és csak sejlik az égen.
Köd száll, lomha madár.
Éjjel a hó esik és
angyal suhog át a sötéten.
Nesztelenül közelít,
mély havon át a halál.

1941. február 11.

HISPÁNIA, HISPÁNIA

Két napja így zuhog s hogy ablakom nyitom,
Páris tetői fénylenek
felhő telepszik asztalomra
s arcomra nedves fény pereg.

Házak fölött, de mélyben állok mégis itt,
rámsír az esővert korom,
s szégyenkezem e lomha sártól
s hírektől mocskos alkonyon.

Ó suhogó, feketeszárnyu háború,
szomszédból szálló rémület!
nem vetnek már, nem is aratnak
és nincsen ott többé szüret.

Madárfió se szól, az égből nap se tűz,
anyáknak sincsen már fia,
csupán véres folyóid futnak
tajtékosan, Hispánia!

De jönnek új hadak, ha kell a semmiből,
akár a vad forgószelek
sebzett földekről és a bányák
mélyéről induló sereg.

Népek kiáltják sorsodat, szabadság!
ma délután is érted szállt az ének;
nehéz szavakkal harcod énekelték
az ázottarcu párisi szegények.

1937

FEDERICO GARCÍA LORCA

Mert szeretett Hispánia
s versed mondták a szeretők, -
mikor jöttök, mást mit is tehettek,
költő voltál, - megöltek *ők*.
Harcát a nép most nélküled víjja,
hej, Federico García!

1937

ŐSZ ÉS HALÁL

Nagy Etel emlékének

Hány súlyos őszt és hány halált,
halálok vad sorát értem meg eddig én!
a süppedő avar szagával mindig
tömjén is száll felém.

Szál? inkább csak lejt, szalad,
míg rá nem hull a hó,
földönfutó és tömzsi páros illat,
kettős búcsuztató!

Az alkony most is két emléket ringat,
a földrehulló nyár futó szagát
s egy jámbor illatét...
lejtett utánad az, mikor a hűtlen ég
tested a hűvös földnek adta át.

*

Az erdő vetkezik
és síkos már a rét,
körötted hét szép csillag ég,
hét csillag ég körötted és
tested körül most hirtelen
suhogó kört szalad
hét bársonyos vakond a föld alatt.

*

Ó, honnan táncoltál a fényre te?
falak tövéből, nyirkos, mély sötétből!
S miféle szárnyas akarat emelt?
mit láthattál, micsoda égi jelt?
S mi lett belőled, mondd?
te léleküzte test,
te röppenő és dobbanó!
a gyertyák lángja és a friss
lehellet táncol most helyetted s - érted is.

Mi lett belőled léleküzte test?
te dobbanó és röppenő!
ki könnyü voltál, mint a szellő,
súlyos vagy, mint a kő.

*

Most rejt a föld.
S nem úgy, mint mókust rejtí odva,
vagy magvait a televény
csak télen át, -
örökre! mint emlékedet
e tépett költemény.

1939

NYUGTALAN ÓRÁN

Magasban éltem, szélben, a nap sütött,
most völgybe zárod tört fiad, ó hazám!

Árnyékba burkolsz, s nem vigasztal
alkonyi tájakon égi játék.

Sziklák fölöttem, távol a fényes ég,
a mélyben élek, néma kövek között.

Némuljak én is el? mi izgat
versre ma, mondd! a halál? - ki kérdi?

ki kéri tőled számon az életed,
s e költeményt itt, hogy töredék maradt?

Tudd hát! egyetlen jaj se hangzik,
sírba se tesznek, a völgy se ringat,

szétszór a szél és - mégis a sziklaszál
ha nem ma, - holnap visszadalolja majd,

mit néki mondok és megértik
nagyranövő fiak és leányok.

1939. január 10.

A „MEREDEK ÚT” EGYIK PÉLDÁNYÁRA

Költő vagyok és senkinek se kellek,
akkor se, hogyha szótlan dűnnyögök:
○ – ○ – ○ – se baj, hisz énekelnek
helyettem kandi ördögök.

S higgyétek el, higgyétek nékem el,
joggal legyen az óvatos gyanu!
költő vagyok, ki csak máglyára jó,
mert az igazra tanu.

Olyan, ki tudja, hogy fehér a hó,
piros a vér és piros a pipacs.
És a pipacs szöszöske szára zöld.

Olyan, kit végül is megölnek,
mert maga sosem ölt.

1939. június 1.

EGYÜGYŰ DAL A FELESÉGRŐL

Az ajtó kaccan egyet, hogy belép,
topogni kezd a sok virágcserep
s hajában egy kis álmos szőke folt
csipogva szól, mint egy riadt veréb.

A vén villanyzsinór is felrikolt,
sodorja lomha testét már felé
s minden kering, jegyezni sem birom.

Most érkezett, egész nap messze járt,
kezében egy nagy mákvirágszirom
s elúzi azzal tőlem a halált.

1940. január 5.

MINT A HALÁL

Csönd ül szívemen és lomha sötét takar,
halkan koccan a fagy, pattog az erdei
út mentén a folyó, tükre sajogva megáll
s döfködi partját.

Meddig tart ez a tél? fázik a föld alatt
rég, szép szeretők csontja s el is reped.
Mély barlangja ölén borzas a medve, jajong,
sír a kis őz is.

Sírdogál a kis őz, ónos a téli ég,
felhők rojtja libeg, fúja hideg sötét,
meg-megvillan a hold, szálldos a hószinü rém
s rázza a fákat.

Lassan játszik a fagy s mint a halál komoly,
jégből gyöngé virág pattan az ablakon,
hinnéd, csipke csak és súlyosan omlik alá,
mint a verejték.

Így lépdelget eléd most ez a versem is,
halkan toppan a szó, majd röpül és zuhan,
épp úgy mint a halál. És suhogó, teli csönd
hallgat utána.

1940. február 27.

TAJTÉKOS ÉG

Tajtékos égen ring a hold,
csodálkozom, hogy élek.
Szorgos halál kutatja ezt a kort
s akikre rálel, mind olyan fehérek.

Körülnéz néha s felsikolt az év,
körülnéz, aztán elalél.
Micsoda ősz lapul mögöttem újra
s micsoda fájdalomtól tompa tél!

Vérzett az erdő és a forgó
időben vérzett minden óra.
Nagy és sötétlő számokat
írkált a szél a hóra.

Megértem azt is, ezt is,
súlyosnak érzem a levegőt,
neszekkel teljes, langyos csönd ölel,
mint születésem előtt.

Megállok itt a fa tövében,
lombját zúgatja mérgesen.
Lenyúl egy ág. Nyakonragad?
nem vagyok gyáva, gyöngye sem,
csak fáradt. Hallgatok. S az ág is
némán motoz hajamban és ijedten.
Feledni kellene, de én
soha még semmit sem feledtem.

A holdra tajték zúdúl, az égen
sötétzöld sávot von a mérég.
Cigarettát sodrok magamnak,
lassan, gondosan. Élek.

1940. június 8.

TARKÓMON JOBBKEZEDDEL

Tarkómon jobbkezeddel feküdtem én az éjjel,
a nappal fájhatott még, mert kértelek, ne vedd el;
hallgattam, hogy keringél a vér ütőeredben.

Tizenkettő felé járt s elöntött már az álom,
oly hirtelen szakadt rám, mint régesrégen, álmos,
pihés gyerekkoromban s úgy ringatott szelíden.

Meséled, még nem is volt egészen három óra,
mikor már felriadtam rémulten és felültem,
motyogtam, majd szavaltam, süvöltve, érthetetlen,

a két karom kitártam, mint félelemtől borzas
madár rebbenti szárnyát, ha árnyék leng a kertben.
Hová készültem? merre? milyen halál ijesztett?

Te csittitottál drága s én ülve-alva türtem,
s hanyattfeküdtem némán, a rémek útja várt.
S továbbálmodtam akkor. Talán egy más halált.

1941. április 6.

ESŐ ESIK. FÖLSZÁRAD...

Eső esik. Fölszárad. Nap süt. Ló nyerít.
Nézd a világ apró rebbenéseit.

Egy műhely mélyén lámpa ég, macska nyávog,
vihogva varrnak felhőskörmű lányok.

Uborkát esznek. Harsan. S csattog az olló.
Felejtik, hogy hétfő s kedd oly hasonló.

A sarkon túl egy illatszerárus árul,
a hitvesét is ismerem szagárul.

Elődje vén volt már. Meghalt. S mint bárki mást,
csak elfeledték. Akár a gyökvonást.

Feledni tudnak jól. A tegnapi halott
szíveikben mára szépen megfagyott.

Egy újságlap repül: most csákót hord a szél.
Költőt is feledtek. Ismerem. Még él.

Még kávéházba jár. Látom hébe-korba,
sötét ruhája válla csupa korpa.

Mit írjak még e versben? Ejtsem el talán,
mint vén levelét a vetkező platán?

Hisz úgyis elfelejtik. Semmi sem segít.
Nézd a világ apró rebbenéseit.

1941. január 30.

KÉT KARODBAN

Két karodban ringatózom
csöndesen.

Két karomban ringatózol
csöndesen.

Két karodban gyermek vagyok,
hallgatag.

Két karomban gyermek vagy te,
hallgatlak.

Két karoddal átölelsz te,
ha félek.

Két karommal átölellek
s nem félek.

Két karodban nem ijeszt majd
a halál nagy
csöndje sem.

Két karodban a halálon,
mint egy álmon
átesem.

1941. április 20.

MÁSODIK ECLOGA

REPÜLŐ

Jó messzi jártunk éjjel, dühömben már nevettem,
méhrajként zümmögött a sok vadász felettem,
a védelem erős volt, hogy lődöztek barátom,
míg végül új rajunk feltűnt a láthatáron.
Kis híja volt s leszednek s lenn összesöprögetnek,
de visszajöttem nézd! és holnap újra retteg
s pincébe bú előlem a gyáva Európa...
no hagyjuk már, elég! Írtál-e tegnap óta?

KÖLTŐ

Írtam, mit is tehetnék? A költő ír, a macska
miákol és az eb vonít s a kis halacska
ikrát ürít kacéran. Mindent megírok én,
akár neked, hogy fönn is tudd hogy' élek én,
mikor a robbanó és beomló házsorok
között a vérekes hold fénye támoltyog
és feltüremlenek mind, rémülten a terek,
a lélekzet megáll, az ég is émelyeg
s a gépek egyre jönnek, eltűnnek s újra mint
a hörgő örület lecsapnak újra mind!
Írok, mit is tehetnék. S egy vers milyen veszélyes,
ha tudnád, egy sor is mily kényes és szeszélyes,
mert bátorság ez is, lásd, a költő ír, a macska
miákol és az eb vonít s a kis halacska -
s a többi... És te mit tudsz? Semmit! csak hallgatod
a gépet s zúg füled, hogy most nem hallhatod;
ne is tagadd, barátod! és összenőtt veled.
Miről gondolkodol, míg szállsz fejünk felett?

REPÜLŐ

Ne vess ki. Félek ott fönn. S a kedvesemre vágyom
s lehunyva két szemem, heverni lenn egy ágyon.
Vagy csak dudolni róla, fogam közt szűrve, halkán,
a kantinmélyi vad és gőzös zűrzavarban.
Ha fönn vagyok, lejönnék! s lenn újra szállni vágyom,
nincs nékem már helyem e nékem gyúrt világon.
S a gépet is, tudom jól, túlzottan megszerettem,
igaz, de egy ütemre fájunk fönn mind a ketten...
De hisz tudod! s megírod! és nem lesz majd titok,
emberként éltem én is, ki most csak pusztitok,
ég s föld között hazátlan. De jaj, ki érti meg...
Irsz rólam?

KÖLTŐ

Hogyha élek. S ha lesz még majd kinek.

1941. április 27.

PÉNTEK

Az április megőrült,
még nem sütött a nap,
egy hétig folyton ittam,
így lettem józanabb.

Az április megőrült,
fagyot suhint ma rád,
egy író ír s hetente
eladja a hazát.

Az április megőrült,
csikorgó hó esett,
sokan már elfutottak
s a szívük megrepedt.

Az április megőrült,
vonít a fagy felett,
három barátom elment
s mindhárom elveszett.

Az április megőrült,
vad zápor hullt időnként,
az egyik él, bolond,
s nem sejtí, hogy mi történt.

Az április megőrült,
s kiöntött sok folyó,
a másik az nem él már,
agyában két golyó.

Négy napja, hogy megölték.
A harmadik fogoly.
Gyümölcseink lefagynak.
Szájam körül mosoly.

Vigyázz magadra, - hallom,
hogymindent megtorolj!

1941. május 18.

HARMADIK ECLOGA

Pásztori Múzsám, légy velem itt, bár most csak egy álmos
kávéházban ülök, odakinn fut a fény, a mezőkön
némán túr a vakond, kis púpjai nőnek a földnek
és széptestü, fehérfogu barna halászok alusznak
hajnali munka után a halas ladikok sikos alján.

Pásztori Múzsám, légy velem itt is e városi berken,
hét ügynök ricsajoz, de e hét se riasszon el innen,
most is, hidd el, a gond üli szívüket, árva legények...
s nézd azokat jobbról, mind jogtudor és furulyázni
nem tud ugyan közülük már senki, de hogy szivaroznak!

Légy velem itt! tanitok s két óra között berohantam
elmélkedni a füst szárnyán a csodás szerelemről.
Mint a kiszáradt fát egy kancsali, csöppnyi madárfütty,
ujraszül, azt hittem s fölemelt a magasba, az ifjú
régii tetőkre, a vágy kamaszos vadonába röpített.

Pásztori Múzsá, segíts! Most róla rikoltnak a hajnal
kürtjei mind! párás teli hangon zengik alakját,
hogyan süt a teste, szemén hogyan villan a nyurga mosolygás,
ajkán táncos, okos léptekkel hogyan jön a sóhaj,
hogyan mozdul, hogyan ölel, hogyan nézi a holdat az égen!

Pásztori Múzsá, segíts! szerelemről zengjem a dalt már,
karmol folyton a bú, új fájdalom úz a világban,
mindig, újra csak új! elpusztulok itt hamar én is.
Görbén nőnek a fák, sóbányák szája beomlik,
falban a téglá sikolt; így álmodom én, ha elalszom.

Pásztori Múzsá, segíts! úgy halnak e korban a költők...
csak ránkomlik az ég, nem jelzi halom porainkat,
sem nemesívű szép, görög urna nem őrzik; de egy-két
versünk hogyan marad... szerelemről írhatok én még?
Csillog a teste felém, ó pásztori Múzsá, segíts hát!

1941. június 12.

CSAK CSONT ÉS BŐR ÉS FÁJDALOM

BABITS MIHÁLY HALÁLÁRA

1

Látjátok, annyi szenvedés után most
pihen e hűvös, barna test.
Csak csont és bőr és fájdalom.
S akár a megtépett, kidőlt fatörzs
évgyűrűit mutatja,
bevallja ő is gyötrött éveit.
Csak csont és bőr e test.

De most a nemzeté is
csak csont és bőr és fájdalom. Ime,
Balázs, kihez könyörgött, vedd karodba!
O, requiem aeternam dona ei... Domine!

2

Szavak jöjjetek köré,
 ti fájdalom tajtékai!
 ti mind, a gyásztól tompa értelem
 homályán bukdosó szavak,
 maradjatok velem:
 gyászold omló *göröngy*,
 sírj rá a sírra most!
 jöjj, könnyü testű *fátyol*
 ó, takard be,
 s akit már régen elhagyott a hang, -
 gyászold meg őt, te konduló *harang*,
 lebegő *lélek* és gömbölyű *gyöngy*,
 s gyászold megint
 te csilla szó, te *csillag*
 te lassu pillantásu szó, te *hold*,
 s ti többiek! ti mind!

3

Tudtuk már rég, minden hiába, rák
 marcangol és szemedben ott ragyog
 egy messzi és örök dolgokból font világ,
 s hogy oly időtlen vagy te, mint a csillagok.

Tudtuk, hogy meghalsz, tudtuk s mégis oly
 árván maradtunk most a Múvel itt.
 Nagysága példa. És magasság.
 És szédület. Szívet dobogtató.

4

Ki nézi most tollat fogó kezünket,
 ha betegen, fáradtan is, de mégis...
 ki lesz az élő Mérték most nekünk?
 Hogy összetörte már a fájdalom,
 nézd, ezt a költeményt is.

Mit szólnál hozzá? - lám az eljövő
 költőnek is, ki félve lép még,
 most már a Mú a mérték.

S nem érti árvaságunk,
 ha bólintunk: halott már...
 nem ismert téged, ágyadnál nem ült,
 s nem ült az asztalodnál.

Nem tudja majd, mi fáj...
 s nem kérdi és nem kérdik tőle sem, -
 mint egymástól mi, - évek óta már,
 mint jelszót, hogy: „ki járt kint nála?
 Ki tudja, mondd, hogy van Babits Mihály?”

Halott keze nem fogja már a tollat,
 béhunyt szeme nem lát több éjszakát.
 Örök világosság, kibomló égi láng
 röppen felé a földi füstön át.

1941. augusztus-szeptember

EGYSZER CSAK

Egyszer csak egy éjszaka mozdul a fal,
 beleharsog a szívbe a csönd s a jaj kirepül.
 Megsajdul a borda, mögötte a bajra szokott
 dobogás is elül.
 Némán emelődik a test, csak a fal kiabál.
 S tudja a szív, a kéz, meg a száj, hogy ez itt a halál,
 a halál.

Mint fegyházban a villany ha kacsint,
 tudják bent a rabok s tudja az őr odakint,
 hogy az áram mind egy testbe fut össze,
 hallgat a körte, a cellán árnyék szalad át,
 s érzik ilyenkor az örök, a foglyok, a férgek a perzselt
 emberi hús szagát.

1942. április 20

ÉJSZAKA

Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom,
 alszik a pókháló közelében a légy a falon;
 csönd van a házban, az éber egér se kapargál,
 alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály,
 kasban a méh, rózsában a rózsabogár,
 alszik a pergő búzaszemekben a nyár,
 alszik a holdban a láng, hideg érem az égen;
 fölkel az ősz és lopni lopakszik az éjben.

1942. június 1.

TÉLI NAPSÜTÉS

Az olvadt hó beroskad
 és szertesündörög,
 kondérok gőzölögnek,
 mint bíbor sülttökök.

A jégcsap egyre nyúlik,
a csöppje már nehéz,
egy-egy kis tócsa pattan
s szelíden égrenéz.

S ott fõnn az égi polcon
hátrább csuszott a hó,
kevésbeszédü lettem
s ritkán vitatkozó.

Ebédre várok-é, vagy
talán meg is halok?
lélekként szálldosom majd
horzsolván éjt s napot?

Árnyékom rámtekint, míg
borong a téli nap.
Kincstári sapka rajtam,
a nap fején kalap.

1942. december 26.

NEGYEDIK ECLOGA

KÖLTŐ

Kérdeztél volna csak magzat koromban...
Ó, tudtam, tudtam én!
Üvöltöttem, nem kell a világ! goromba!
tompán csap rám a sötét és vág engem a fény!
És megmaradtam. A fejem rég kemény.
S tudóm erősödött csak, hogy annyit bögtém én.

A HANG

S a vörheny és a kanyaró
vörös hullámai mind partradobtak.
Egyszer el akart nyelni, - aztán kiköpött a tó.
Mit gondolsz, miért vett mégis karjára az idő?
S a szív, a máj, a szárnyas két tüdő,
a lucskos és rejtelmes gépezet
hogyan szolgál... ó miért? s a rettentő virág
nem nyílik még husodban tán a rák.

KÖLTŐ

Születtem. Tiltakoztam. S mégis itt vagyok.
Felnőttem. S kérdezed: miért? hát nem tudom.
Szabad szerettem volna lenni mindig
s örök kísérték végig az uton.

A HANG

Jártál szellőtől fényes csúcsokon,
s láttál, ha este jött, a hegyre töppedt
bokrok közt térdepelni egy jámbor őz-sutát;
láttál napfényben álló fatörzsön gyantacsöppet,
s mezítlén ifju asszonyt folyóból partra lépni
s egyszer kezedre szállt egy nagy szarvasbogár...

KÖLTŐ

Rabságból ezt se látni már.
Hegy lettem volna, vagy növény, madár...
vigasztaló, pillangó gondolat,
tünő istenkedés. Segíts szabadság,
ó hadd leljem meg végre honnomat!

A csúcsot újra, erdőt, asszonyt és bokrokat,
a lélek szélben égő szárnyait!
És megszületni újra új világra,
mikor arany gőzök közül vakít
s új hajnalokra kél a nap világa.

Még csönd van, csönd, de már a vihar lehell,
érett gyümölcsök ingnak az ágakon.
A lepkét könnyü szél sodorja, száll.
A fák között már fuvall a halál.

És már tudom, halálra érek én is,
emelt s leejt a hullámozó idő;
rab voltam és magányom lassan
növekszik, mint a hold karéja nő.

Szabad leszek, a föld feloldoz,
s az összetört világ a föld felett
lassan lobog. Az írotáblák elrepedtek.
Szállj fel, te súlyos szárnyu képzelet!

A HANG

Ring a gyümölcs, lehull, ha megérik;
elnyugtat majd a mély, emlékkal teli föld.
De haragod füstje még szálljon az égig,
s az égre írj, ha minden összetört!

1943. március 15.

TÉTOVA ÓDA

Mióta készülök, hogy elmondjam neked
szerelmem rejtett csillagrendszerét;
egy képben csak talán, s csupán a lényedet.
De nyüzsgő s áradó vagy bennem, mint a lét,
és néha meg olyan, oly biztos és örök,

mint kőben a megkövesült csigaház.
A holdtól cirmos éj mozdul fejem fölött
s zizzelve röppenő kis álmokat vadász.
S még mindig nem tudom elmondani neked,
mit is jelent az nékem, hogy ha dolgozom,
óvó tekinteted érzem kezem felett.
Hasonlat mit sem ér. Felötlik s eldobom.
És holnap az egészset újra kezdem,
mert annyit érek én, amennyit ér a szó
versemben s mert ez addig izgat engem,
míg csont marad belőlem s néhány hajcsomó.
Fáradt vagy s én is érzem, hosszú volt a nap, -
mit mondjak még? a tárgyak összenéznek
s téged dicsérnek, zeng egy fél cukordarab
az asztalon és csöppje hull a méznek
s mint színarany golyó ragyog a teritőn,
s magától csendül egy üres vizespohár.
Boldog, mert véled él. S talán lesz még időm,
hogy elmondjam milyen, mikor jöttödre vár.
Az álom hullongó sötétje meg-megérint,
elszáll, majd visszatér a homlokodra,
álmos szemed búcsúzva még felémint,
hajad kibomlik, szétterül lobogva,
s elalszol. Pillád hosszú árnya lebben.
Kezed párnámra hull, elalvó nyírfaág,
de benned alszom én is, nem vagy *más* világ,
S idáig hallom én, hogy változik a sok
rejtelmes, vékony, bölcs vonal
hús tenyeredben.

1943. május 26.

A FÉLELMETES ANGYAL

A félelmetes angyal ma láthatatlan
és hallgat bennem, nem sikolt.
De nesz hallatszík, felfigyelsz,
csak annyi, mintha szöcske pattan,
szétnézel s nem tudod ki volt.
Ő az. Csak újra óvatos ma. Készül.
Védj meg, hiszen szeretsz. Szeress vitézül.
Ha vélem vagy lapul, de bátor
mihelyt magamra hagysz. Kikél a lélek
aljából és sikongva vádol.
Az örület. Úgy munkál bennem, mint a méreg
s csak néha alszik. Bennem él,
de rajtam kívül is. Mikor fehér
a holdas éj, suhogó saruban
fut a réten s anyám sírjában is motoz.

Érdemes volt-e? - kérdi tőle folyton
s felveri. Suttog neki, lázítva fojtón:
megszülted és belehaltál!
Rámnéz néha s előre letépi a naptár
sorjukra váró lapjait.
Már tőle függ örökre
meddig s hova. Szava
mint vízbe kő, hullott szívembe
tegnap éjszaka
gyűrűzve, lengve és pörögve.
Nyugodni készülődtem éppen,
te már aludtál. Meztelen
álltam, mikor megjött az éjben
s vitázni kezdett halkán itt velem.
Valami furcsa illat szállt s hideg
lehellet ért fülön. „Vetkezz tovább! -
így biztatott, - ne védjen bőr sem,
nyers hús vagy úgyis és pucér ideg.
Nyúzd meg magad, hiszen bolond,
ki bőrével, mint börtönével henceg.
Csak látszat rajtad az, no itt a kés,
nem fáj, egy pillanat csupán, egy szisszenés!”

S az asztalon felébredt s villogott a kés.

1943. augusztus 4.

MINT ÉSZREVÉTTLENÜL

Mint észrevétlenül álomba hull az ember,
úgy hull az ifjukorból a férfikorba át;
már múltja van s leül szemközt komoly szeszekkel
s apányi lett körötte már egyre több barát.

Apa és kisleány most együtt látogatják,
s a kisleány lesz lassan, ki jobban érti őt,
ki érti még lobos szívének sok kalandját,
s kijátsszák lent a padlón a hintázó időt.

De mégis néhanap felnőttként pénzt keres már,
megrendelésre fordít, eladja verseit,
már szerződést bogoz, számolgat és protestál
s megélni néki is csak a *mellékes* segít.

Sikerre nem kacsint, mert tudja, egyremegy,
e hölgy kegyeltje az lesz, ki jókor érkezett; -
kedvence már a más s a bíborhúsu meggy,
a bús kamaszt igéző méz és dió helyett.

És tudja, nyáron is lehullhat egy levél,
hiába táncol és csal a forró emberész,
s minden megméretik, ha egyszer majd nem él;
sportbajnok nem lehet már, sem kóbor tengerész,

de megtanulta, hogy fegyver s szerszám a toll,
s ugyancsak nyaktörő az, ha méltón peng a lant,
s hogy eljut így is ő mindenhová, ahol
mezíten él a szándék és perzsel a kaland.

És míg tollára dől, a gyermekekre gondol,
és nincs nehéz szívében most semmiféle gög,
mert értük dolgozik, akár a néma portól
csikorgó gyárban élők s műhelyben görnyedők.

1943. november 15.

ÖTÖDIK ECLOGA

Bálint György emlékére

TÖREDÉK

Drága barátom, hogy dideregtem e vers hidegétől,
hogy rettegtem a szót, ma is elmenekültem előle.
Félsorokat róttam.

Másról, *másról* igyekeztem
írni, hiába! az éj, ez a rémes, rejtekező éj
rámszól: róla beszélj.

És felriadok, de a hang már
hallgat, akár odakint Ukrajna mezőin a holtak.
Eltűntél.

S ez az ősz se hozott hírt rólad.

Az erdőn

újra suhog ma a tél vad jóslata, húznak a súlyos
fellegek és hóval teli újra megállnak az égen.
Élsz-e, ki tudja?

Ma már én sem tudom, én se dühöngök,
hogyha legyintenek és fájdalmasan elfödik arcuk.
S nem tudnak semmit.

De te élsz? csak megsebesültél?

Jársz az avarban az erdei sár sűrű illata közt, vagy
illat vagy magad is?

Már szálldos a hó a mezőkön.

Eltűnt, - koppan a hír.

És dobban, dermed a szív bent.
Két bordám közt már feszülő, rossz fájdalom ébred,
reszket ilyenkor s emlékemben oly élesen élnek
régmondott szavaid s úgy érzem testi valódat,
mint a halottakét -

Mégsem tudok írni ma rólad!

1943. november 21.

NEM TUDHATOM...

Nem tudhatom, hogy másnak e tájék mit jelent,
nekem szülőházam itt e lángoktól ölelt
kis ország, messzeringó gyerekkorom világa.
Belőle nőttem én, mint fatörzsből gyöngé ága
s remélem, testem is majd e földbe süpped el.
Itthon vagyok. S ha néha lábamhoz térdepel
egy-egy bokor, nevét is, virágát is tudom,
tudom, hogy merre mennek, kik mennek az uton,
s tudom, hogy mit jelenthet egy nyári alkonyon
a házfalokról csorgó, vöröslő fájdalom.
Ki gépen száll fölébe, annak térkép e táj,
s nem tudja, hol lakott itt Vörösmarty Mihály,
annak mit rejt e térkép? gyárat s vad laktanyát,
de nékem szöcskét, ökröt, tornyot, szelíd tanyát,
az gyárat lát a látcsőn és szántóföldeket,
míg én a dolgozót is, ki dolgáért remeg,
erdőt, füttyös gyümölcsöst, szöllőt és sírokat,
a sírok közt anyókát, ki halkán sírogat,
s mi főnről pusztítandó vasút, vagy gyárüzem,
az bakterház s a bakter előtte áll s üzen,
piros zászló kezében, körötte sok gyerek,
s a gyárak udvarában komondor hempereg;
és ott a park, a régi szerelmek lábnyoma,
a csókok íze számban hol méz, hol áfonya,
s az iskolába menvén, a járda peremén,
hogy ne feleljek aznap, egy kőre léptem én,
ím itt e kő, de főnről e kő se látható,
nincs műszer, mellyel mindez jól megmutatható.

Hisz bűnösök vagyunk mi, akár a többi nép,
s tudjuk miben vétkeztünk, mikor, hol és mikép,
de élnek dolgozók itt, költők is büntelen,
és csecsszópók, akikben megnő az értelem,
világít bennük, őrzik, sötét pincékbe bújva,
míg jelt nem ír hazánkra újból a béke ujjá,
s fojtott szavunkra majdan friss szóval ők felelnek.

Nagy szárnyadat borítsd ránk virrasztó éji felleget.

1944. január 17.

GYEREKKOR

Már mozdulatlanul lapult az indián,
de izgalom szaladt még sziszegve fönt a fán
s a szél forgatta még a puskaporszagot.
Egy megrémült levélen két vércsöpp csillogott,
s a törzsön szédelegve tornázott egy bogár.
Rézbőrü volt az alkony. És hősi a halál.

1944. január 25.

NEM BÍRTA HÁT...

Dési Huber István emlékére

Nem bírta hát tovább a roncsolt szív s tüdő
a multat és e bomlott éveken
virrasztó gondokat, hitet, csalódást,
nem bírta más, csupán az értelem,

s az bírta volna még. De megszökött a test,
szived megállt, a festék megmeredt,
üres maradt a karton és a vászon,
kezed nem méléz már a lap felett;

árván maradt világod és világunk,
sötéten színes, fölmért s tág világ;
bivaly, ló, munkás, költő sír utánad
s a dési templom és a dési fák.

A sorsod ellenére voltál mester
és példakép. Hivó, igaz, okos;
a munkáló idő emel ma már;
hiába omlik rád sír földje most,

a dolgozók nehézkes népe feldobott, -
csodálatos roncsát a szörnyü tenger,
hű voltál hozzá s hozzád az kegyetlen,
de megtanul majd s többé nem felejt el.

S ha megtanult, úgy látja majd, ahogy te,
a külvárost, a tájat, társait;
mindegy, koporsót, korsót mond a kép,
vagy tűzfalat, mert minden arra int:

„Ember vigyázz, figyeld meg jól világod:
ez volt a múlt, emez a vad jelen, -
hordozd szivedben. Éld e rossz világot
és mindig tudd, hogy mit kell tenned érte,
hogy más legyen.”

1944. február 29.

Ó, RÉGI BÖRTÖNÖK

Ó, régi börtönök nyugalma, szép
és régimódi szenvedés, halál
költőhalál, fennkölt és hősi kép,
tagolt beszéd, mely hallgatót talál, -
mily messzi már. A semmiségbe lép,
ki most mozdulni mer. A köd szítál.
A valóság, mint megrepedt cserép,
nem tart már formát és csak arra vár,
hogy szétdobhassa rossz szilánkjait.

Mi lesz most azzal, aki míg csak él,
amíg csak élhet, formában beszél
s arról, mi *van*, - ítélni így tanít.

S tanítna még. De minden szétesett.
Hát ül és néz. Mert semmit sem tehet.

1944. március 27.

ZSIVAJGÓ PÁLMAFÁN

Zsivajgó pálmafán
ülnék legszívesebben,
didergő földi testben
kuporgó égi lélek.

Tudós majmok körében
ülhetnék fenn a fán
és éles hangjuk fényes
záporként hullna rám;

tanulnám dallamuk
és vélük zengenék,
csodálkoznék vidáman,
hogy orruk és faruk
egyforma kék.

És óriás nap égne
a megszállt fák felett,
s szégyenleném magam
az emberfaj helyett;

a majmok értenének,
bennük még ép az elme, -
s talán ha köztük élnék,
nekem is megadatnék
a jó halál kegyelme.

1944. április 5.

SEM EMLÉK, SEM VARÁZSLAT

Eddig úgy ült szívemben a sok, rejtett harag,
mint alma magházában a négerbarna mag,
és tudtam, hogy egy angyal kísér, kezében kard van,
mögöttem jár, vigyáz rám s megvéd, ha kell, a bajban.
De aki egyszer egy vad hajnalon arra ébred,
hogy minden összeomlott s elindul mint kísértet,
kis holmiját elhagyja s jóformán meztelen,
annak szép, könnyüléptű szívében megterem
az érett és tünődő kevésszavú alázat,
az másról szól, ha lázad, nem önnön érdekéről,
az már egy messzefénylő szabad jövő felé tör.

Semmim se volt s nem is lesz immár sosem nekem,
merengj el hát egy percre e gazdag életen;
szívemben nincs harag már, bosszú nem érdekel,
a világ újraépül, - s bár tiltják énekem,
az új falak tövében felhangzik majd szavam;
magamban élem át már mindazt, mi hátravan,
nem nézek vissza többé s tudom, nem véd meg engem
sem emlék, sem varázslat, - baljós a menny felettem;
ha megpillantsz, barátom, fordulj el és legyints.
Hol azelőtt az angyal állt a karddal, -
talán most senki sincs.

1944. április 30.

A BUJDOSÓ

Az ablakból egy hegyre látok,
engem nem lát a hegy;
búvok, tollamból vers szivárog,
bár minden egyre megy;
s látom de nem tudom mivégre
e régimódi kegy:
mint hajdan, hold leng most az égre
s virágot bont a meggy.

1944. május 9.

MAJÁLIS

A hangraforgó zeng a fű között,
s hördül, liheg, akár egy üldözött,
de üldözők helyett a lányok
kerítik, mint tüzes virágok.

Egy lányka térdrehull, lemezt cserél,
a háta barna, lába még fehér,
a rossz zenén kis lelke fellebeg
s oly szürke, mint ott fönt a fellegek.

Fiúk guggolnak és parázslanak,
az ajkukon ügyetlen szép szavak,
duzzasztja testük sok kicsiny siker
s nyugodtan ölnek, majd ha ölni kell.

Lehetnének talán még emberek,
hisz megvan bennük is, csak szendereg
az emberséghez méltó értelem.
Mondjátok hát, hogy nem reménytelen.

1944. május 10.

TÖREDÉK

Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
s míg balhitekben hitt s tajtékozott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.

Oly korban éltem én e földön,
mikor besúgni érdem volt s a gyilkos,
az áruló, a rabló volt a hős, -
s ki néma volt netán s csak lelkesedni rest,
már azt is gyűlölték, akár a pestisest.

Oly korban éltem én e földön,
mikor ki szót emelt, az bujhatott,
s rághatta szégyenében ökleit, -
az ország megvadult s egy rémes végzetten
vigyorgott vértől és mocsoktól részegen.

Oly korban éltem én e földön,
mikor gyermeknek átok volt az anyja,
s az asszony boldog volt, ha elvetélt,
az élő írigylé a férges síri holtat,
míg habzott asztalán a sűrű méregoldat.

.....
.....

Oly korban éltem én e földön,
mikor a költő is csak hallgatott,
és várta, hogy talán megszólal újra -
mert méltó átkot itt úgysem mondhatna más, -
a rettentő szavak tudósa, Ésaiás.

.....

1944. május 19.

HETEDIK ECLOGA

Látod-e, esteledik s a szögesdróttal beszegett, vad
tölgykerítés, barakk oly lebegő, felszívja az este.
Rabságunk keretét elereszti a lassu tekintet
és csak az ész, csak az ész, az tudja, a drót feszülését.
Látod-e drága, a képzelet itt, az is így szabadul csak,
megtöretett testünket az álom, a szép szabadító
oldja fel és a fogolytábor hazaindul ilyenkor.

Rongyosan és kopaszon, horkolva repülnek a foglyok,
Szerbia vak tetejéről búvó otthoni tájra.
Búvó otthoni táj! Ó, megvan-e még az az otthon?
Bomba sem érte talán? s *van*, mint amikor bevonultunk?
És aki jobbra nyöszörg, aki balra hever, hazatér-e?
Mondd, van-e ott haza még, ahol értik e hexametert is?

Ékezetek nélkül, csak sort sor alá tapogatva,
úgy írom itt a homályban a verset, mint ahogy élek,
vaksin, hernyóként araszolgtván a papíron;
zseblámpát, könyvet, mindent elvettek a *Lager*
őrei s posta se jön, köd száll le csupán barakunkra.

Rémhírek és férgek közt él itt francia, lengyel,
hangos olasz, szakadár szerb, méla zsidó a hegyekben,
szétdarabolt lázas test s mégis *egy* életet él itt, -
jóhírt vár, szép asszonyi szót, szabad emberi sorsot,
s várja a véget, a sűrű homályba bukót, a csodákat.

Fekszem a deszkán, férgek közt fogoly állat, a bolhák
ostroma meg-megujúl, de a légsereg elnyugodott már.
Este van, egy nappal rövidebb, lásd, újra a fogság
és egy nappal az élet is. Alszik a tábor. A tájra
rásüt a hold s fényében a drótok újra feszülnek,
s látni az ablakon át, hogy a fegyveres őrszemek árnya
lépdel a falra vetődve az éjszaka hangjai közben.

Alszik a tábor, látod-e drága, suhognak az álmok,
horkan a felriadó, megfordul a szűk helyen és már
újra elalszik s fénylik az arca. Csak én ülök ébren,
félígszított cigarettát érzek a számban a csókod
íze helyett és nem jön az álom, az enyhétadó, mert
nem tudok én meghalni se, élni se nélküled immár.

Lager Heidenau, Žagubica fölött a hegyekben,
1944. július

LEVÉL A HITVESHEZ

A mélyben néma, hallgató világok,
üvölt a csönd fülemben s felkiáltok,
de nem felelhet senki rá a távol,
a háborúba ájult Szerbiából
s te messze vagy. Hangod befonja álmom,
s szivemben nappal újra megtalálom,
hát hallgatok, míg zsong körém felállván
sok hűvös érintésü büszke páfrány.

Mikor láthatlak újra, nem tudom már,
ki biztos voltál, súlyos, mint a zsoltár,
s szép mint a fény és oly szép mint az árnyék,
s kihez vakon, némán is eltalálnék,
most bujdokolsz a tájban és szememre
belülről lebbensz, így vetít az elme;
valóság voltál, álom lettél újra,
kamaszkorom kútjába visszahullva

féltékenyen vallatlak, hogy szeretsz-e?
s hogy ifjúságom csúcán, majdan, egyszer,
a hitvesem leszel, - remélem újra
s az éber lét útjára visszahullva
tudom, hogy az vagy. Hitvesem s barátom, -
csak messze vagy! Túl három vad határon.
S már őszül is. Az ősz is ittfelejt még?
A csókjainkról élesebb az emlék;

csodákban hittem s napjuk elfeledtem,
bombázórajok húznak el felettem;
szemed kékjét csodáltam épp az égen,
de elborult s a bombák fönt a gépben
zuhanni vágytak. Ellenükre élek, -
s fogoly vagyok. Mindent, amit remélek
fölmértem s mégis eltalálok hozzád;
megjártam érted én a lélek hosszát,

s országok útjait; bíbor parázson,
ha kell, zuhanó lángok közt varázslom
majd át magam, de mégis visszatérek;
ha kell, szívós leszek, mint fán a kéreg,
s a folytonos veszélyben, bajban élő
vad férfiak fegyvert s hatalmat érő
nyugalma nyugtat s mint egy hűvös hullám:
a 2 x 2 józansága hull rám.

Lager Heidenau, Žagubica fölött a hegyekben,
1944. augusztus-szeptember

ERŐLTETETT MENET

Bolond, ki földre rogyván fölkél és újra lépked,
s vándorló fájdalomként mozdít bokát és térdet,
de mégis útnak indul, mint akit szárny emel,
s hiába hívja árok, maradni úgyse mer,
s ha kérdezed, miért nem? még visszaszól talán,
hogy várja őt az asszony s egy bölsebb, szép halál.
Pedig bolond a jámbor, mert ott az otthonok
fölött régóta már csak a perzselt szél forog,
hanyattfeküdt a házfal, eltört a szilvafa,
és félelemtől bolyhos a honni éjszaka.
Ó, hogyha hinni tudnám: nemcsak szívemben hordom
mindazt, mit érdemes még, s van visszatérni otthon;
ha volna még! s mint egykor a régi hús verandán
a béke méhe zöngne, míg hűl a szilvalekvár,
s nyárvégi csönd napozna az álmos kerteken,
a lomb között gyümölcsök ringnának meztelen,
és Fanni várna szökén a rőt sövény előtt,
s árnyékot írna lassan a lassú délelőtt, -
de hisz lehet talán még! a hold ma oly kerek!
Ne menj tovább, barátom, kiálts rám! s fölkelek!

Bor,1944. szeptember 15.

RAZGLEDNICÁK

1

Bulgáriából vastag, vad ágyuszó gurul,
a hegyerincre dobban, majd tétováz s le hull;
torlódik ember, állat, szekér és gondolat,
az út nyerítve hőköl, sörényes ég szalad.
Te állandó vagy bennem e mozgó zürzavarban,
tudatom mélyén fényesz örökre mozdulatlan
s némán, akár az angyal, ha pusztulást csodál,
vagy korhadt fának odván temetkező bogár.

1944. augusztus 30. A hegyek közt

2

Kilenc kilométerre innen égnek
a kazlak és a házak,
s a rétek szélein megülve némán
riadt pórok pipáznak.
Itt még vizet fodroz a tóra lépő
apró pásztorleány
s felhőt iszik a vízre ráhajolva
a fodros birkanyáj.

Cservenka,1944. október 6.

3

Az ökrök száján véres nyál csorog,
az emberek mind véreset vizelnek,
a század bűzös, vad csomókban áll.
Fölöttünk fú a förtelmes halál.

Mohács,1944. október 24.

4

Mellézuhanam, átfordult a teste
s feszes volt már, mint húr, ha pattan.
Tarkólövés. - Így végzed hát te is, -
súgtam magamnak, - csak feküdj nyugodtan.
Halált virágzik most a türelem. -
Der springt noch auf, - hangzott fölöttem.
Sárral kevert vér száradt fülemben.

Szentkirályszabadja,1944. október 31.

.oOo.